

שנה ללא גיבון רים

השמש של תשי"ג נמתה לשקוע. קרניה האחרונות תרו בין בתי-הפאר של הערים וצריפי המעב-רות. על פני שדות מוריקים של משקים ומרחבי האבק של הערבה. הן ניפשו את הדמות המזוקקת כהר ניפשו מתוך המישור השפוח, הפיסגה שטופות-הרוח הנראית ל-מרחקים, האיש שהמביע את חות-מו על השנה, שרומם לבבות, הז-קות נכדאים, המריץ אדישים, המנ-היג שהלך לפני עמו כעמוד-אש לפני המחנה.

לא תשה. לא ישעיהו

אנשים רבים התרוצצו, התהלכו על הארץ מה העתיקה של ישראל. אף באחד מהם לא נגע, בשנה תשי"ג, המגע הקדוש של ניצוץ האלוהים.

רבו שוכרי הלוחות בשם הדת והלאים, תאחת הבצע או רדיפת הכבוד. אולם אף לא אחד העז לקום כמשה ברעמרס, להציג לעם לוחות-ברית של "לא תרצח" ו"לא תג-נוב". היתה זאת שנה ללא מחנכים.

רבו זורעי השנאה בשם כל דבר קדוש, אולם אף לא אחד השכיל כשלמה בן-דוד להושיט יד-שלום אל מעבר לגבול, להבטחת הדורות הבאים. היתה זאת שנה ללא-מדינאים. רבו חורשי התככים ואמני הקנוניות, הבר-חשים במים העכורים של המפלגות, השוחים בים הרמנוגיה. אולם אף לא אחד קם כ-י שעהו בן-אמוץ וישו בן-יוסף להאציל ב-דוגמתו האישית את תורת דבריו. היתה זאת שנה ללא נביאים.

אחרי דוד שלם של דמויות סגנוניות, חדרו רוח אהבת-אדם וחזות-יצירה, מיוסף טרומ-פלדור ועד יצחק שדה, היה זה כאילו עבר מכבש-ענק על הנוף האנושי, לא השאיר אחריו בלתי אם תלי חרובות.

לא מצביא, לא מנהיג

מי היה איש-השנה של שנה זו? בימים הראשונים של תשי"ג, ירד בחור יפה-תואר, גבה-מצח ובהיר-עיניים מאניה בנגל חיפה. רחש קל עבר בין האלפים: יגאל אלון הגיע, ראש הפלמ"ח חזר.

משך כמה שבועות וחודשים כירסמה ה-תקוה באלפי לבבות: מצביא המלחמה שוב יקום ביום שלום לפני פקודיו, יקרא אותם למבצע גדול של קימום הלבבות. לא היה איש שני בארץ מסוגל לכך כמוהו, מורש כמוהו בלב העומדים מנגה, שהיו צמאים לדבר גדול, שיצית להבה בנשמתם החרבה. אולם יגאל אלון בא, ראה והחריש. הוא דאג לשלמות מפלגתו, הגן על עמדות קיבו-צני. יתכן שהמתין לשעת כושר. אולם שנת תשי"ג לא היתה שנתו שלו.

כמה מאות צעדים מבין האוניברסיטה, בו למד אלון, ישב דוד בן-גוריון במשרדו, מרכז העצבים של ממשלת ישראל. מליוני חוטים גלויים ונסתרים הובילו מבגין תלת-קומתי זה לכל פינות הארץ, לכל שטחי ה-חיים. שום איש שני לא השפיע אף מרחוק כמוהו על המעשים הקטנים של שנת תשי"ג. אולם שום מעשה גדול, שום מעשה בעל משמעות היסטורית, לא יצא משך השנה מ-ר חוב אבן-גבירול. המנהיג של ימי-המלחמה לא נתגלה כמנהיג של ימי-שלום. כמו ברא-שית צעדיו, הוכיח גם השנה את כשרונו העילאי בטכטיס מפלגתיים. אולם דוד בן-גוריון לא התקדם בשנה זו אף בצעד אחר לקראת פתרון בעיות-היסוד הגורליות של המדינה, אשר הוא הופקד עליהן כראש ממ-שלת ישראל. הוא לא היה איש-השנה.

לא מדינאי, לא שר

השטח שזעק ביותר לאישיות הגדולה, לרוח-הפרצים של רעיון גדול ומדריך, היה שטח יחסי-החוק. האיש שהופקד על גשר זה, משה שרת, היה בעל רצון טוב ומרץ ניכר. אולם הוא לא היה איש גדול. הוא לא נתגלה כמדינאי.

בחזית המכרעת — פריצת הדרך למרחב, הבקעתו של סדק קטן אחר לפחות בחומה האטומה המקיפה את המדינה — לא נעשה דבר. שום יוזמה, שום רעיון, שום הצעה, לא יצאו ממשרד-החוק הישראלי.

בזירה הכלכלית לא היה המצב מזהיר יותר. אשליית העצמאות המדינית נמוגה יו-

תר ויותר. המדינה השתעבדה לאמריקאים אף בהצבעות נטולות-חשיבות באו"ם, ואילו המ-דינאים האמריקאים עצמם התיחסו למדינה כחוסר-אהדה גוברת והולכת. אפילו חשב-חזית-הנימוס הרגילות לא נשמעו עוד מפי מוסטר דאלס ומרעיו.

בראשית השנה ניתקה ברית-המועצות את היחסים עם ישראל. אפילו נאומי-ההשמצה חסרי-האחריות של שר-החוק וראש-הממשלה השפיעו אך מעט על החלטה זו, שנבעה בעי-קר משיקולים פנים-סובייטיים, ומסע-השמצה הישראלי אחרי ההחלטה, כאילו הפכה ברית המועצות אנטישמית, לא הפריע לשינוי הקו הסובייטי. היה זה פרדוקס קסלני: על שני הצעדים המדיניים העיקריים של השנה — ניתוק היחסים וחידושם — לא היתה למדיניות-החוק הישראלית שום השפעה. שרת לא קטף את עליה-הפנה של איש השנה.

יתכן שלו היתה קיימת מדיניות-חוק בעלת-השראה, יכול היה איש זה, מנהיג סובייטי, או אמריקאי, או מצרי, להשפיע באופן מכ-ריע על מצב המדינה. פתיחת השערים לע-ליה ממזרח אירופה, שבירת חומות במרחב, אפילו התערבותו של נשיא ארצות-הברית להשגת שלום — כל אלה יכלו להיות מעשה-השנה. אולם הם לא היו. לא גורגי מאלנ-קוב, לא מוחמד נגיב ולא דויט אייזנהואר היו אנשי-השנה של האורח הישראלי.

יותר מכולם השפיע, דווקא, מנהיג העם ששמו יזכיר לדורות את טבח היהודים. קונראד אדנאור, הקאנצלר המערב-גרמני, חתם על חוזה השילומים, אשר יוריק זרי-קה נוספת לתוך העורקים הגסוחים של גוף הכלכלה הישראלית, שהתרגל להזדקק להונגה מלאכותית. אולם רק בסוף השנה החלו הס-חורות הגרמניות נערמות בנמלי ישראל. לא הן סימלו את השנה שחלסה.

לא חלוץ, לא אגשים

להבת החלוציות העברית לא כבתה ל-גמרי בשנת תשי"ג.

פה ושם, כמעט כסתר, כמעט בכושה, חיו אלפי חלוצים אלמונים במסגרות של הגשמה. בוצעו כמה מעשי-תפארת — הכביש המהיר לל לסדום, זריעת הגב הצפוני.

אולם לרוע המזל לא היה החלוץ העברי איש-השנה של תשי"ג. הוא לא הסביע את חותמו על הארץ ועל העם. גרעיני החלוציות דמו למשלטים מנותקים, שלחמו על חייהם. הם לא פרצו החוצה, לכבוש את השטח מס-ביבם. להיפך, לתוך משלטים רבים חדרו כיתות-החלוץ של הצניות והשחיתות, ת-אוחת-הבצע וניצול הוולת.

לא קדוש, לא גיבור

גם בשאר המערכות לא קם האיש הגדול. כנסת ישראל הוסיפה לתפוס שטח נרחב בעתוים. אולם היא לא תפסה כל מקום בלב ההמונים. אף לא במקרה אחד העדיפה ה-כנסת בכללה את טוהר מצפונה על אינטר-סים מפלגתיים קטנים, אף לא פעם אחת קמה הכנסת בנוף אחד להגן על הנוכחים והמוש-פלים במדינה.

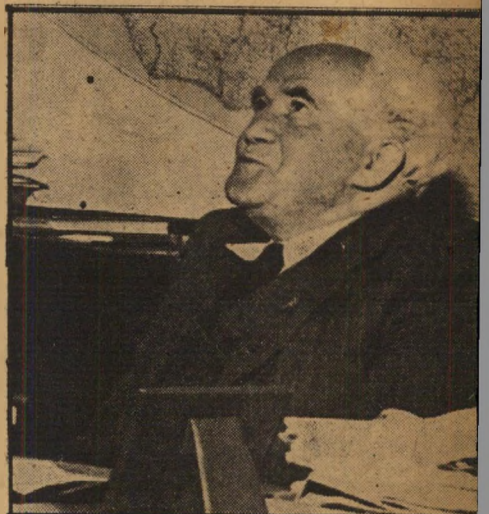
חברי הכנסת היו מכשירים לא-אילמים בידי מנגנוני מפלגות קצרי-ראי; לא דוחפים כי אם נדחפים. פה ושם העז חי"כ להצביע נגד מפלגתו, אך הדבר לא הפריע לו לשתות כעבור שעה בנחת את כוס המין בכאנון. המפלגות — לא ארגונים ולהבים המאמי-נים ברעיונות געלים, לא תנועות המצביעות על דרכי הגשמה והקרבה, כי אם קבוצות פיאודליות המתקוטטות על השלל — הוסיפו להיות קללת המדינה.

אף לאחת מהן לא היה אומץ-הלב להגשים את דרכה, אם בכלל היתה לה דרך, במצי-אות האפורה, חרף קרבות ואי-נוחיות. לא היה מבחינה זו הברל בין פווציה ואופר-וציה, החל מתנועת החרות, שפיטפטה על כיבוש עבר-הירדן מבלי להסיק כל מסקנה שהיא מדבריה, וכלה במפ"ם, שדיברה על אחות-העמים מבלי להתר על חלקה באדמות השדורות, היו רק הבדלי צבע, לא של מהות. איש השנה של תשי"ג לא היה סופר, אף כי הופיעו שנים-שלשה ספרים בעלי ערך.

הספרים לא יועצו את העם. הוא לא היה איש מדע — אנשי-המדע לא התרוממו מעל למישוריות הכללית לא הפ-כו מורי דרך למוטר החברה. איש השנה לא היה בכלל דמות אנושית בעלת ערך עצמי משלו — לא קדוש, לא מנהיג, לא גיבור.

אלון

בן-גל

שרת

סולל כביש סדום

מאזנקוב

נגיב